

Sygn. akt I CSK 278/14

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 2 kwietnia 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marian Kocon (przewodniczący)

SSN Krzysztof Pietrzykowski (sprawozdawca)

SSN Marta Romańska

w sprawie z powództwa X.
przeciwko Y.
o nakazanie sprostowania,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 2 kwietnia 2015 r.,
skargi kasacyjnej powoda
od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 22 sierpnia 2013 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia
o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 1 marca 2013 r. nakazał Y. - redaktorowi naczelnemu dziennika [...] opublikowanie w papierowym i elektronicznym (internetowym) wydaniu dziennika [...] następującego sprostowania: "Nieprawdą jest, że kiedykolwiek zobowiązałem się do dnia [...] do godz. 14:00 przedstawić władzom spółki [...] bądź też władzom redakcji [...] dokumenty, nagrania i wszelkie materiały, na podstawie których napisałem artykuł [...].X."

Sąd Okręgowy ustalił, że X. jest autorem artykułu pt. "[...]". W dniu [...] na stronie internetowej dziennika "[...]" zostało opublikowane "Oświadczenie Rady Nadzorczej spółki [...]", że "X. zobowiązał się przedstawić do [...] do godziny 14 dokumenty, nagrania i wszelkie materiały, na podstawie, których napisał wyżej wymieniony tekst", oraz że "redaktor X., mimo zapewnień, nie przedstawił żadnych oświadczeń, stwierdzając że informatorzy odmówili złożenia dokumentów". To samo oświadczenie zostało opublikowane w papierowym wydaniu dziennika [...] w dniu [...]. Oświadczenie ukazało się na pierwszej stronie pt. "[...]" z odesłaniem do drugiej strony dziennika. Oświadczenie zostało sygnowane przez członków rady nadzorczej – A., B. i C. oraz prezesa zarządu D. Za publikację oświadczenia w wydaniu papierowym w dniu [...] wystawiono fakturę VAT na nabywcę D. opiewającą na 2.693,70 zł. Ogłoszeniodawcy udzielono 90% rabatu.

Powód dnia [...] r. wystąpił do redaktora naczelnego [...] z wnioskiem o opublikowanie sprostowania. Zaprzeczył, by kiedykolwiek zobowiązywał się do przekazania władzom spółki materiałów i dokumentów, na podstawie których napisał artykuł zatytułowany "[...]", zobowiązał się jedynie do podjęcia próby uzyskania zgody swoich informatorów. W odpowiedzi z dnia [...] pełniący obowiązki redaktora naczelnego E. odmówił zamieszczenia sprostowania.

Sąd Okręgowy uznał, że po wejściu w życie w dniu 2 listopada 2012 r. ustawy z dnia 14 września 2012 r. o zmianie ustawy - Prawo prasowe (Dz.U. z 2012 r., poz. 1136) jedyną instytucją umożliwiającą zainteresowanej osobie reakcję na materiał prasowy jest sprostowanie uregulowane w art. 31a ustawy

z dnia 26 stycznia 1984 r. - Prawo prasowe (Dz.U. Nr 5, poz. 24 ze zm.; dalej: "prawo prasowe"). Podkreślił, że spór w niniejszej sprawie dotyczył tego, czy opublikowane oświadczenie rady nadzorczej spółki [...] i prezesa zarządu było ogłoszeniem w rozumieniu art. 36 ust. 2 prawa prasowego. Wskazał, że na podstawie art. 42 ust. 2 prawa prasowego może być zwolniony od odpowiedzialności wydawca i redaktor za reklamę i ogłoszenia, nie można jednak stosownie do tego przepisu przyjąć, że z takiego zwolnienia korzysta redaktor naczelny, który w konsekwencji nie może odmówić sprostowania treści materiału prasowego. Zwolnienie od odpowiedzialności przewidziane w art. 42 prawa prasowego nie dotyczy poza tym sytuacji, gdy ogłoszenie zostało zamieszczone bezpłatnie, pozwany zaś nie wykazał, że zamieszczone ogłoszenie miało charakter odpłatny. Kopia faktury nie została poświadczona za zgodność z oryginałem, a ponadto została wystawiona dnia [...], podczas gdy ogłoszenie ukazało się dnia [...], a jako nabywca został wskazany podmiot niebędący wydawcą.

Pozwany wniósł apelację od wyroku Sądu Okręgowego.

Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 22 sierpnia 2013 r. zmienił zaskarżony wyrok w całości i oddalił powództwo oraz zasądził od powoda na rzecz pozwanego kwotę 1.230 zł tytułem kosztów procesu za obie instancje.

Sąd Apelacyjny uznał, powołując się na wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 marca 2005 r., III CK 109/04 (niepubl.), że kopia faktury niepoświadczona za zgodność z oryginałem może stanowić dowód odpłatności za dokonane ogłoszenie, skoro powód nie żądał złożenia oryginału dokumentu w sądzie jeszcze przed rozprawą (art. 129 k.p.c.). Przyjął też, że do wykazania odpłatności wystarczy, iż należność za usługę została zapłacona, niezależnie od tego, czy zapłacił za nią usługobiorca. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, trafny jest także zarzut wadliwości ustalenia, że ogłoszenie pochodzi od wydawcy, brak jest bowiem dowodów na okoliczność, iż rada nadzorcza oraz prezes zarządu są organami uprawnionymi do składania oświadczeń w imieniu Spółki stosownie do art. 219 i art. 201 § 1 k.s.h. Z akt sprawy nie wynika, że zgodnie z umową Spółki prezes jej zarządu jest uprawniony do jej reprezentowania. W konkluzji Sąd Apelacyjny, dzieląc niesporne między stronami ustalenia i uznając je za własne, odmiennie niż Sąd

Okręgowy ustalił, że "oświadczenie" stanowi ogłoszenie, nie zostało złożone przez wydawcę oraz było opublikowane odpłatnie.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, bezpłatne ogłoszenie stanowi materiał redakcyjny, za który pełną odpowiedzialność ponoszą podmioty wymienione w art. 38 prawa prasowego. Zgodnie zaś z art. 36 ust. 2 w związku z art. 38 prawa prasowego, odpowiedzialność za publikację ogłoszenia płatnego ponosi redaktor, redaktor naczelny i wydawca tylko wtedy, gdy ogłoszenie to jest niezgodne z prawem lub zasadami współżycia społecznego. "Oświadczenie" opublikowane w dzienniku [...] nie zawiera takiej treści, która dawałaby podstawę do przyjęcia, że narusza ona prawo bądź zasady współżycia społecznego. Nie ma także podstaw do przyjęcia, że oświadczenie jest sprzeczne co do treści lub formy z linią programową dziennika [...]. **Nie można zatem przypisać ani wydawcy, ani redaktorowi, ani też redaktorowi** naczelnemu czynu, za który w świetle prawa prasowego ponosiłby odpowiedzialność.

Sąd Apelacyjny nie podzielił poglądu Sądu Okręgowego, że art. 42 ust. 2 prawa prasowego nie dotyczy redaktora naczelnego, bowiem nie został on wymieniony w tym przepisie. W ocenie Sądu Apelacyjnego, stanowisko to nie jest trafne, co wynika z wykładni art. 7 ust. 6, 7 i 8 prawa prasowego.

Sąd Apelacyjny doszedł w konkluzji do wniosku, że żądanie sprostowania ogłoszenia prasowego, będącego materiałem prasowym, jest dopuszczalne jedynie w sytuacji, gdy za jego treść lub decyzję o publikacji ponosi odpowiedzialność wydawca, redaktor lub redaktor naczelny.

Powód wniósł skargę kasacyjną, w której zaskarżył wyrok Sądu Apelacyjnego w całości, zarzucając naruszenie prawa materialnego, mianowicie art. 42 ust. 2 w związku z art. 36 ust. 2-4 prawa prasowego, a także naruszenie przepisów postępowania, mianowicie art. 230 k.p.c., art. 3, art. 245 w związku z art. 232 zdanie pierwsze k.p.c. w związku z art. 6 k.c. i art. 129 § 2 k.p.c. oraz art. 328 w związku z art. 391 zdanie pierwsze w związku z art. 382 i art. 385 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzut naruszenia prawa materialnego dotyczy niewłaściwego zastosowania, względnie błędnej wykładni art. 42 ust. 2 w związku z art. 36 ust. 2-4 prawa

prasowego, polegającej na przyjęciu przez Sąd Apelacyjny, że przepisy te stanowią dodatkowe przesłanki zwalniające redaktora naczelnego z obowiązku opublikowania sprostowania, podczas gdy sprostowanie jest szczególną instytucją prawną, do której nie mają one zastosowania, a przesłanki odmowy opublikowania sprostowania zostały w sposób enumeratywny wymienione w art. 33 ust. 1 i 2 prawa prasowego.

Zgodnie z art. 31a ust. 1 prawa prasowego, na wniosek zainteresowanej osoby redaktor naczelny właściwego dziennika lub czasopisma jest obowiązany opublikować bezpłatnie rzeczowe i odnoszące się do faktów sprostowanie nieścisłej lub nieprawdziwej wiadomości zawartej w materiale prasowym. Definicja materiału prasowego została zamieszczona w art. 7 ust. 2 pkt 4 prawa prasowego - jest nim każdy opublikowany lub przekazany do opublikowania w prasie tekst albo obraz o charakterze informacyjnym, publicystycznym, dokumentalnym lub innym, niezależnie od środków przekazu, rodzaju, formy, przeznaczenia czy autorstwa. Sąd Najwyższy przyjął w wyroku z dnia 15 lipca 2004 r., V CK 675/03 (OSNC 2005, nr 7-8, poz. 135), że ogłoszenie jest materiałem prasowym jako "każdy opublikowany lub przekazany do publikacji w prawie tekst" (art. 7 ust. 1 pkt 4 prawa prasowego), w związku z czym jego upublicznienie może rodzić współodpowiedzialność solidarną autora lub osoby powodującej opublikowanie tego materiału, a także wydawcy (art. 38 ust. 1 prawa prasowego).

Na podstawowe pytanie powstające na tle niniejszej sprawy, czy redaktor naczelny ma obowiązek, przy spełnieniu ustawowych przesłanek, publikacji sprostowania także w odniesieniu do ogłoszeń, należy udzielić odpowiedzi twierdzącej. Przemawia za tym, po pierwsze, argument wynikający z wykładni językowej. Zgodnie z art. 31a prawa prasowego, sprostowanie może dotyczyć, *lege non distinguente*, informacji zawartej w każdym materiale prasowym, skoro z art. 7 ust. 2 pkt 4 wynika szerokie pojęcie materiału prasowego, obejmujące każdy opublikowany tekst o dowolnym charakterze. W świetle tej definicji nie ulega wątpliwości, że także ogłoszenia, które mają funkcję informacyjną, są materiałem prasowym. Wniosek ten znajduje potwierdzenie w art. 36 prawa prasowego, który nie neguje, że ogłoszenie jest materiałem prasowym, a jedynie wynika z niego, że nie jest materiałem redakcyjnym. W konsekwencji można żądać publikacji

sprostowania ogłoszenia, gdy są spełnione przesłanki określone w art. 31a prawa prasowego, niezależnie od tego, czy jest to ogłoszenie nieodpłatne, czy odpłatne.

Po drugie, za przedstawionym poglądem przemawia wykładnia funkcjonalna. Zajęcie odmiennego stanowiska oznaczałoby bowiem otwarcie drogi do swobodnego publikowania nieprawdy. Wystarczające byłoby nadanie publikacji formy ogłoszenia, co mogłoby w znaczącym stopniu unicestwić ochronę wynikającą z instytucji sprostowania. Rozważany pogląd jest też zgodny z *ratio legis* instytucji sprostowania, a także z *ratio legis* nowelizacji instytucji sprostowania, która wyraźnie rozszerzyła zakres jego zastosowania. W konsekwencji wyłącznie w art. 33 ust. 1 i 2 prawa prasowego można upatrywać przesłanki pozwalające na niedokonywanie sprostowania, które przy tym należy interpretować ściśle.

Po trzecie, za bronionym tu poglądem przemawia wykładnia systemowa. Sprostowanie zostało uregulowane w samodzielnym rozdziale 5 prawa prasowego, co podkreśla autonomiczny charakter tej instytucji względem innych instytucji prawa prasowego. Obowiązek publikacji sprostowania tylko potocznie jest przejawem ponoszenia odpowiedzialności za publikację przez redaktora naczelnego. W rzeczywistości jego funkcja jest inna - jest nią zapewnienie właściwych wymiarów wolności słowa i ochrony zagrożonych nadużyciem tej wolności praw innych osób. Znamienne jest przy tym, że obowiązek ten jest on oderwany od konkretnej osoby redaktora naczelnego i jej czynu. W konsekwencji do instytucji sprostowania nie mają zastosowania ani wprost, ani *per analogiam* przepisy rozdziału 7 prawa prasowego o odpowiedzialności redaktora. W szczególności art. 42 ust. 2 prawa prasowego, który wyłącza odpowiedzialność redaktora za publikację odpłatnych ogłoszeń, nie dotyczy obowiązku publikacji sprostowania. Obowiązek ten jest bowiem zagwarantowany odrębną ochroną sądową przewidzianą w art. 39 prawa prasowego.

Po czwarte, omawiany pogląd nie powoduje wzrostu ryzyka dla redaktora naczelnego mającego przejawiać się w tym, że chociaż musi opublikować odpłatne ogłoszenie, to również musi opublikować do niego sprostowanie, jeżeli uprawniony podmiot wystąpi o publikację takiego sprostowania. Przede wszystkim z art. 36 ust.

1 prawa prasowego wynika, że prasa może, ale nie musi publikować odpłatnych ogłoszeń. Nie można twierdzić, że już sam charakter odpłatności ogłoszenia zmusza do jego publikacji. Wynika to wyraźnie z art. 36 prawa prasowego *a contrario*: to art. 35 przewiduje przypadki obligatoryjnego obowiązku publikacji ogłoszeń, a nie art. 36. Artykuł 36 ust. 4 prawa prasowego potwierdza prawo odmowy publikacji ogłoszenia, jeżeli jest ono sprzeczne z charakterem tej publikacji. Niewątpliwie celem ogłoszenia jest prawdziwość zamieszczonych w nim informacji. Jeżeli zatem redaktor naczelny wie, że ogłoszenie nie zawiera prawdziwych informacji, albo nawet *de facto* nie jest to ogłoszenie, to ma podstawę do odmowy jego publikacji. Jeżeli nie odmówi, to, ze względu na płatny charakter ogłoszenia, nie poniesie odpowiedzialności prawnej, co jednak jest zupełnie czymś innym od spoczywającym na nim obowiązku publikacji sprostowania, prawo prasowe nie przewiduje bowiem zwolnienia go z tego obowiązku ze względu na odpłatny charakter ogłoszenia.

Podniesione w skardze kasacyjnej zarzuty naruszenia art. 230 k.p.c. oraz art. 3, art. 245 w związku z art. 232 zdanie pierwsze k.p.c. w związku z art. 6 k.c. i art. 129 § 2 k.p.c. są bezprzedmiotowe, skoro - jak wyżej wyjaśniono - odpłatny albo nieodpłatny charakter ogłoszenia nie ma znaczenia z punktu widzenia obowiązku redaktora naczelnego zamieszczenia sprostowania.

Zarzut naruszenia art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c., zgodnie z ustalonym orzecznictwem Sądu Najwyższego, może stanowić usprawiedliwioną podstawę skargi kasacyjnej zupełnie wyjątkowo, mianowicie tylko wtedy, gdy uzasadnienie zaskarżonego wyroku nie zawiera wszystkich koniecznych elementów bądź zawiera tak oczywiste braki, które uniemożliwiają kontrolę kasacyjną (por. np. orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 8 października 1997 r., I CKN 312/97, z dnia 10 listopada 1998 r., III CKN 792/98, OSNC 1999, nr 4, poz. 83, z dnia 19 lutego 2002 r., IV CKN 718/00, z dnia 18 marca 2003 r., IV CKN 1862/00, z dnia 20 lutego 2003 r., I CKN 65/01, z dnia 22 maja 2003 r., II CKN 121/01, z dnia 9 marca 2006 r., I CSK 147/05, z dnia 19 listopada 2009 r., IV CSK 219/09, z dnia 29 września 2010 r., V CSK 55/10). Takich zaś zarzutów nie można postawić zaskarżonemu wyrokowi Sądu Apelacyjnego.

Z przedstawionych powodów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł, jak w sentencji.

eb